

MŁODSZE DZIECKO W SIECI – CZY (CZYJ?) TO PROBLEM? PERSPEKTYWA PEDAGOGICZNA

DR IZABELA MIKOŁAJEWSKA – z zamiłowania i z wykształcenia pedagog, terapeuta terapii psychologiczno-pedagogicznej, doradca zawodowy, szkoleniowiec i coach, trener trenerów treningu zastępowania agresji. W pracy dydaktyczno-naukowej związana z Akademią Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie.

AGATA MIKOŁAJEWSKA – doktorantka na University College London, Institute of Education. Jej badanie skupia się na eksploracji wyzwań związanych ze studiowaniem w języku angielskim (ang. EMI, English medium instruction) na uczelniach wyższych w Polsce. Przed podjęciem edukacji na poziomie doktorskim ukończyła studia magisterskie na kierunku Education (Research Training) na Uniwersytecie Oksfordzkim. Natomiast dzięki studiom pierwszego stopnia uzyskała tytuł BSc Psychology.

MŁODSZE DZIECKO W SIECI – CZY (CZYJ?) TO PROBLEM? PERSPEKTYWA PEDAGOGICZNA

IZABELA MIKOŁAJEWSKA • AGATA MIKOŁAJEWSKA

Problematyczne używanie Internetu (PUI) przez dzieci i młodzież, często określane jako siecjozależność (netaddiction); cyberzależność (cyberaddiction), infozależność (information addiction), zależność od Internetu (Internet Addiction Disorder – IAD), stanowi przedmiot zainteresowań przedstawicieli wielu dyscyplin naukowych i jest tematem często poruszonym w dyskursie naukowym¹.

Literatura przedmiotu wskazuje, że intensywność korzystania z Internetu jest wyraźnie zderminowana przez wiek tzw. inicjacji internetowej: im wcześniej dzieci rozpoczynają przygodę w świecie wirtualnym, tym więcej czasu spędzają na korzystaniu z urządzeń mobilnych. W świetle

badania cyklicznie przeprowadzanych przez Instytut Badawczy NASK średni wiek inicjacji internetowej wynosi 9 lat i 7 miesięcy (mediana = 10 lat) i wynik ten praktycznie się nie zmienia w stosunku do badań z 2014 roku: średnia = 9 lat i 8 miesięcy (mediana = 10 lat). Najpopularniejszym urządzeniem wykorzystywanym do łączenia się z siecią jest telefon komórkowy i smartfon (188,3 minut dziennie), laptop (70,7 minut dziennie) oraz komputer stacjonarny (62,2 minut dziennie), zdecydowanie rzadziej: tablet (25,3 minut dziennie), konsola do gier (20,4 minut dziennie) i inne (12,7 minut dziennie)². Tendencja wzrostowa liczby użytkowników Internetu, intensywność i długość czasu poświęcanego na korzystanie z jego zasobów³ wzbudza uzasadniony niepokój zarówno pedagogów, jak i innych osób zajmujących się wychowaniem.

¹ Jarczyńska J. *Problematyczne używanie Internetu przez młodzież i młodych dorosłych – przegląd narzędzi do przesiewowej oceny tego zjawiska*, „Przegląd Pedagogiczny” nr 1, s. 119-136; Poprawa R. *Problematyczne używanie Internetu – symptomy i metoda diagnozy. Badania wśród dorastającej młodzieży*, „Psychologia Jakości Życia” nr 11(1), s. 57-82; Pyżalski J. *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2012.

² Kamieniecki W., Bochenek M., Lange R. [red.] *Raport z badania Nastolatki 3.0*, Instytut Badawczy NASK, Warszawa 2017.

³ Czermak G. [red.] *Mały rocznik statystyczny Polski*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018, s. 256.

IZABELA MIKOŁAJEWSKA
AGATA MIKOŁAJEWSKA

NAUCZANIE I UCZENIE SIĘ

Określając problem funkcjonowania dziecka w sieci i stawiając pytanie – czyj to jest problem? – autorki niniejszego opracowania, będące z wykształcenia i z zamiłowania pedagogami, zwracają uwagę na rolę osób dorosłych w funkcjonowaniu dziecka w sieci. Małe dziecko nie ma ani wiedzy, ani świadomości dotyczącej korzystania z nowych mediów (smartfona, komputera itp). I ma do tego prawo. Co prawda szybko nabywa szereg umiejętności, dzięki którym może korzystać z atrakcyjnych zasobów świata wirtualnego, ale to na środowisku zewnętrznym: domu rodzinnym, szkole, mass mediach spoczywa odpowiedzialność za nauczenie dziecka racjonalnego korzystania z sieci. I tu pojawia się prawdziwy problem związany z deficytami dotyczącymi edukacji medialnej i stawiania granic przez dorosłych w zakresie korzystania przez dziecko z urządzeń mobilnych.

Warto w tym miejscu przywołać teorie dwóch człowiek przedstawieli pedagogiki: Rousseau (1762) i Locke'a (1693)⁴. Pomimo że założenia związane z istotą poglądów, które zawarli w pierwszych traktatach pedagogicznych mogą wydawać się przeciwstawne, to łączy je skierowanie uwagi na rolę uwarunkowań środowiskowych w wychowaniu. Rousseau przyjmuje, że człowiek jest z natury dobry, a zadaniem wychowania jest stwarzanie odpowiednich warunków do rozwoju i chronienie dziecka przed negatywnym wpływem warunków zewnętrznych. Natomiast istotą poglądów Locke'a jest twierdzenie, że to wychowanie tworzy ludzi i to ono decyduje, czy człowiek jest dobry, czy zły. To na otoczeniu zewnętrznym spoczywa obowiązek odpowiedniego stymulowania rozwoju dziecka. Prezentowane teorie, pozostające ze sobą pozornie w opozycji, są istotne ze względu na zwrócenie uwagi na kluczową rolę środowiska społecznego w wychowaniu dziecka.

Tymczasem w świetle ostatnich wyników badań edukacja medialna w Polsce, dotycząca świadomego i bezpiecznego korzystania z nowych mediów

przez dzieci, odbywa się głównie w trakcie samokształcenia (68,6%), co czwarty ankietowany wskazał, że w procesie tym pomagało mu rodzeństwo, co piąty, że rodzice (21,7%), natomiast szkoła jako źródło edukacji medialnej uplasowała się na ostatnim miejscu (9,7%)⁵.

Sedno problemu dotyczącego funkcjonowania dziecka w sieci wynika więc głównie z tego, że dzieci uczą się korzystać z zasobów świata wirtualnego przede wszystkim na drodze samokształcenia, bez odpowiedniego dozoru rodzica i bez właściwie realizowanej edukacji medialnej w szkole. I to jest główny, nadal nierozwiązany problem odnoszący się do funkcjonowania dziecka w sieci. Gwałtowny i przyspieszony rozwój technologiczny sprawia, że świat osób dorosłych wciąż nie nadąża za uczeniem i stwarzaniem odpowiednich warunków dla bezpiecznego i racjonalnego funkcjonowania dzieci w sieci. Nawiązując do podziału wprowadzonego przez Marka Prenskiego⁶, świat wirtualny jest dla cyfrowych tubylców, czyli osób urodzonych po 1983 roku, światem naturalnym, zaś tzw. cyfrowi imigranci, czyli osoby starsze, ten świat powoli starają się poznać i zrozumieć, dopiero uczą się w nim funkcjonować. Dzieci i młodzież często są na wyższym poziomie kompetencji technicznych dotyczących obsługi nowych mediów niż ich rodzice i nauczyciele.

Koniecznością staje się zatem wsparcie instytucjonalne w nabywaniu kompetencji medialnych przez dzieci i młodzież na kilku poziomach: na poziomie rodziny, szkoły i mass mediów. Istnieje potrzeba prowadzenia działań systemowych z zakresu edukacji medialnej ukierunkowanej na uczenie i wyposażanie współczesnego człowieka w umiejętności świadomego i krytycznego odbioru i posługiwania się różnego rodzaju komunikatami medialnymi⁷.

⁵ Tanaś M. *Opinia biegłego. Analiza rozwiązań organizacyjnych i prawnych w wybranych krajach w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży. Informacja o wynikach kontroli. Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży*, Delegatura NIK, Kielce 2017.

⁶ Prensky M. *Digital Natives, Digital Immigrants*, MCB University Press nr 9(5)/2001, s. 1-19.

⁷ Siemieniecki B. *Media w pedagogice* [w:] Siemieniecki B. [red.] *Pedagogika medialna. Podręcznik akademicki*, tom 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

⁴ Rousseau J.J. *Emil, czyli o wychowaniu*, tom 1, Wydawnictwo PAN, Wrocław 1995; Locke J. *Mysli o wychowaniu*, Wydawnictwo Akademickie „Zak”, Warszawa 2002.

MŁODSZE DZIECKO W SIECI – CZY (CZYJ?) TO PROBLEM? PERSPEKTYWA PEDAGOGICZNA

Niestety, edukacja medialna nie doczekała się nadal należytego miejsca w polskim systemie oświaty, choć nadzieją na jej umiejscowienie w ramowych planach nauczania była wdrażana aktualnie reforma oświatowa z 2017 roku⁸. Autorki niniejszego opracowania, biorące udział w pracach Zespołu Pedagogiki Medialnej przy Komitecie Badań Pedagogicznych PAN, poświęconych przygotowaniu ekspertyzy dotyczącej stanu pedagogiki medialnej w Polsce, mają nadzieję, że rekomendacje wynikające z raportu okażą się istotne zarówno dla projektowania programów szkolnych, jak i programów kształcenia nauczycieli.

Problem funkcjonowania dziecka w sieci wiąże się nierozłącznie z koniecznością określenia roli osób dorosłych (rodziców, nauczycieli) w uczeniu dzieci racjonalnego korzystania z zasobów sieci. Nie stracił na ważności apel D.G. Myersa⁹ o potrzebie realizacji programów ukierunkowanych na uczenie roztropnego i rozważnego korzystania z mediów, programów alternatywnych wobec metod zakazywania i cenzury. Konieczne jest bowiem rozsądne stawianie granic odnoszących się do funkcjonowania młodych ludzi w sieci i nie o zakazywanie tu chodzi – gdyż zakazany owoc bardziej smakuje – ale o współuczestniczenie w podejmowanych przez młodzież aktywnościach w sieci. ●

BIBLIOGRAFIA

1. Czermak G. [red.] *Mały rocznik statystyczny Polski*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2018.
2. Jarczyńska J. *Problematyczne używanie Internetu przez młodzież i młodych dorosłych – przegląd narzędzi do przesiewowej oceny tego zjawiska*, „Przegląd Pedagogiczny” nr 1/2015.
3. Kamieniecki W., Bochenek M., Lange R. [red.] *Raport z badania Nastolatki 3.0*, Instytut Badawczy NASK, Warszawa 2017.
4. Locke J. *Myśli o wychowaniu*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002.
5. Mikołajewska I., Mikołajewska A. *(Un)safescreen-time? Critical theoretical- empirical-analysis*, „International Journal of Pedagogy Innovation and New Technologies” nr 3(2)/2016. Pozyskano z journal homepage: <http://www.ijpint.com>.
6. Myers D.G. *Psychologia społeczna*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2003.
7. Poprawa R. *Problematyczne używanie Internetu – symptomy i metoda diagnozy. Badania wśród dorastającej młodzieży*, „Psychologia Jakości Życia” nr 11(1)/2012.
8. Prensky M. *Digital Natives, Digital Immigrants*, MCB University Press nr 9(5)/2001.
9. Pyżalski J. *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2012.
10. Rousseau J.J. *Emil, czyli o wychowaniu*, tom 1, Wydawnictwo PAN, Wrocław 1995.
11. Siemieniecki B. *Media w pedagogice* [w:] Siemieniecki B. [red.] *Pedagogika medialna*. Podręcznik akademicki, tom 1, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.
12. Tanaś M. *Opinia biegłego. Analiza rozwiązań organizacyjnych i prawnych w wybranych krajach w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży. Informacja o wynikach kontroli. Zapobieganie i przeciwdziałanie cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży*, Delegatura NIK, Kielce 2017, pozyskano z <https://www.nik.gov.pl/kontrola/P/17/071/LKI>.
13. Wrońska A., Lange R. *Nastolatek jako użytkownik Internetu – społeczny wzorzec konsumpcji* [w:] Tanaś M. [red.] *Nastolatki wobec Internetu*, Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa, Warszawa 2016.
14. Ustawa *Prawo oświatowe* z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 59).

⁸ Ustawa *Prawo oświatowe* z dnia 14 grudnia 2016 r. (Dz. U. z 2017 r. poz. 59).

⁹ Myers D.G. *Psychologia społeczna*, Wydawnictwo Zysk i S-ka, Poznań 2003.